سەرکردە دەستسورەکان ... عەلی مەحمود محەمەد

باسکردنی تاوانە زەقەکانی رابردوو بەشێك نییە لە برین کولاندنەوە وەك لایەنگرانی تاوانکاران ئاماژەی پێدەدەن, باسنەکردن و رێگا گرتن لە باسکردن و گەڕاندنەوەی دادپەروەری بۆ خۆی بەشێکە لە تاوان, وە حەرامیش نییە و بگرە ئەرکی چالاکوانانی مافی مرۆڤە بەجیاوازی لە نێوان بکەرەکان و پێگەی ئێستایان دەسیەکان بجوڵێنن,لە بەش بەشکردنی تاوان کارێکی نا ئەخلاقییە.

نابێت هیچ لاپەڕەیەکی تاوان لە تاریکیدا بمێنێتەوە, لە کاتێکدا مێژووی 6 دەیەی رابردوومان تژییە لە تاوانی زەقی سیاسییەکان تا ئاستی تاوانی جەنگ و تاوانی دژ بە مرۆڤایەتی و تاوانی جینۆسایدیش لە هەندێك کاتدا, بەڵکە کارەسات لە شاردنەوەی برینە بەناوی نەکولانەوە, وە درێژکردنەوەی تەمەنی برینەکانە تا ئاستی شەر پەنجە.
یاسای نەو دەوڵەتی دیاریکردوە کە تاوانە زەقە کان، کات و شوێن نابێتە رێگر لەبەردەم داواکردنی سزادانی بکەران و هاندەران و بڕیاردەرانیدا.

هاوکات مانەوەی برین و چارەسەرنەکردنی نەخۆشیەکە یانی بەردەوامی دان بە مانەوەی برین و بەرداوامیدان بە کولانەوەو پەروەردە کردنی میکرۆبی زیان بەخش لە جەستەی گەلدا, برینەکان وەک خۆیان بمێننەوە، کولانەوەش بەردەوام دەبێت.
هاوکات گوزارشتیشە لە نەخۆشی جەستە, جەستە بە خۆی برینی کوشندەی تێدا نەبێت, کولانەوە بوونی نابێت, کولانەوەو برین جوتەن, بە یەکتری هەڵناکەن, بوونی برینیش دەریدەخات مرۆڤەکە تەندروست نییەو توانای گەشەی نییەو بەرەو مەرگ دەڕوات, وە چارەسەری ئەمەش لای خەڵکی نییە, دورینەوەی دەمەکان و هەڕەشەی باسنەکردنی نەخۆشیەکە چارەسەر نییە ئەگەر ئایدزیش بێت, بەڵکەچارەسەر لای ئەو کەسەیە تاوانی ئەنجامداوەو برینی تاوان لە جەستەیایەتی, هەڵگری ڤایرۆسی تاوانە, نابێت بوونی چەند تاوانکارێك ببێتە هۆی نەخۆشی گەلێك, باشترین چارەسەر بڕینەوەی نەخۆشیەکەیە, کە خۆی لە دادگایی یاخود لە نەرمترین شێوەیدا لێبوردەیدا دەبینێتەوە,لێبوردەییش لە نەرمترین شێوازیدا بەبەری نییە لەوەی تاوانکار وەك خۆی کە تاوانکارە نیشان بدرێت و دان بە راستیەکاندا بنێت و داوای

لەبوردن بکات, بەڵکە لەبوردەیی لە نەرمترین شێوازیدا هەموو ئەم پرۆسانەی لە گۆڕدایە.
ئەگەر قوربانی ژیانی لێ سەندرابێتەوە, ئەگەر کەسوکارەکەی دادوەرییان بۆ نەگەڕابێتەوە, تاوانکار لە پێگەی تاوانبارییەوە دانی بە ڕاستییەکاندا نەنابێت و داوای لەبوردنی نەکردبێت, ئەوە تاوانکار بەردەوام لە بەردەم چەقۆی گەڕاندنەوەی دادپەروەری و سزا داندا دەبێت, کە ئەمەش کەمترین هەنگاوە بنرێت, بۆ مردنیش ئەم تارماییە لە کۆڵی نابێتەوە, چونکە دادپەروەری هەر دەگات بە ڕاستییەکان, وێڕای ئازاری ویژدان و دەروونی, تاوانکار خۆی دەزانێت چەپڵەی لایەنگران چەندە زۆر بێت, پیاهەڵدانی گەمژەکان تژی بێت و کۆمەڵگای داگرتبێت ,هژمەنیا لە قوڵایی ئاسماندا بێت, تاوان ناسڕیتەوە.

بەردەوام تارماییەکەی ڕاوی دەنێت, حەقیقەت بۆ دوای وەڵامنەدراوەکاندا دەگەڕێت, تەنها بە پیادەکردنی دادپەروەری و گەڕاندنەوەی ماف بۆ خاوەنەکەی و وەرگرتنی سزاو قەرەبوکردنەوەی قوربانیان وکەسوکارەکانیان و دان نان بە هەقیقەت چ وەك چۆنیەتی تاوانەکە وە چ وەك حەقیقەتە یاساییەکە و داوای لەبوردن کردن لە قوربانیان و زیانلێکەوتووان ئازارەکە سوك دەبێت نەك کۆتایی پێ بێت, کۆتایی هاتن نییە, تاوان هەقی بەسەر ئەوەوە نییە کە ئەنجامی داوە, پێگەی چییە لە ئێستادا و چی دەکات, بەڵکە هەقی بەسەر کردەوەکانی رابردووەوە هەیە, تاوان کاری رابردووەن, وەلێ سزاکەیان کاری ئایندەیە, کەسێك ببێتە بکەری تاوان ئەوا تاوانبارە ئیتر هەر کەسێك بێت, لەگەڵ کردارەکەدا نازناوەکە هەڵدەگریت, خۆ هیتلەر لە وەڵاتی فەیلەسوفاندا جەماوەریترین کەس بوو, بینۆتشەو سەدام حوسەین خەڵك سەرەتا دەیان ویستن, وەڵاتەکانیان پێش خست, غەنتر غراس نۆبڵی وەرگرت, وەلێ لایەنگری لە نازی لە لاویدا لە بیر نەکرا, کەسیش ناتوانێت لەژێر پەردەی حیزب و حکومەت و شەڕدا تاوانەکان خۆی بشارێتەوە.

بە پێی پرنسیب و یاساکانی دادگای تاوانی نێودەوڵەتی و دادگا جیهانیەکان کەس تاوانبارە نەك حیزب و حکومەتەکان, لە دارفۆر عومەر بەشیر لە پاڵ ئەحمەد هارون وەزیری ناوخۆو عەلی محەمەد عەلی فەرماندەی جانجوید تاوانبارن نەك سودان و پارتی کۆنگرەی گەل, نموونە لەم بوارەدا زۆرن, بۆیە ئەوانەی لە رابردوو لە کوردستان تاوانیان ئەنجامداوە کەسەکانن نەك پارتەکان” بڕیار دەران, بانگەشەکەران و هاندەران”راگەیاندن کاران”, جێبەجێکاران”,

دیاریبکردنی ئەمانەش لە ڕێگای تۆمەت بەخشینەوە نابێت، بەڵکو لە ڕێگای لێکۆڵینەوەو دادگاییکردنەوە دەبێت، ڕێگریکردنیش لە دادگاییکردن ئەویش بەخۆی تاوانە، تا ئەمانە سزا نەدرێن لە دادگادا و قەربوی بنەماڵەی قوربانیان نەکرێتەوە، روفاتی قوربانیان نەدرێتەوە بە بنەماڵەکانیان، مۆنمێنتی یاداوەریان بۆ دروست نەکرێت، دادپەروەری ناگەڕێتەوەو برینەکانیش بێ چارەسەر هەر دەمێنێتەوەو بەردەوام دەبن لە کولاندنەوە، کۆمەڵگاش بە دەم ئەم برینە ئەبەدیانەوە دەتلێتەوە.

ئەوانەی لە خەمی نەکولاندنەوەی برینەکاندان پێویستە داوای زوو جێبەجێکردنی دادپەروەری بکەن نەک شاردنەوەی، لە هەموو بارگرژییەک نێوان لایەنەکان وەک ئاگر بەردان لە پەڕەز کۆپە دەسەنێتەوەو تاوانەکان زەق دەبنەوەو دێنەوە مەیدان، تارمایەکەی بەردەوام بەسەر کۆمەڵگاوە دەبێت، وتەی هەموو لایەنەکانیش بە نەیارەکانیان لە ژماردنی تاوانەکانیان لە راستییەوە نزیکەو حەقیقەتێک هەیە لە ئەنجامدانی، هیچ بەهانەیەک نییە بۆ ئەنجامدانی تاوان، چونکە یاسا ودادپەروەری لەو چرکە ساتانە کۆتاییان نایات کە بەهانەی تاوان دێنە پێشەوە لە شەڕو ململانێی سیاسی، بەڵکو لەو چرکە ساتانە چاوەکانی تیژتر دەبن، لە هیچ بارودۆخێکدا دەست کراوە نییە بۆ ئەنجامدانی تاوان، وەلە دەسەیەکان پێویستی بە لێکۆڵینەوەی سەربەخۆو دادگای بەهێز هەیە بۆ ئەوەی بڕیاری لەسەر بدات، هەر کەچووە دادگاوە، ئەوادەبێتە بەشێک لە مێژوو وە قەرەبووی قوربانیان دێتە پێشەوە، ئیتر مێژووی سەرکردەی شەڕە بەفرینە لەبەردەم رابردوو وەک بینۆتشەو سەدام دەتاوێتەوە، چاوەڕوانین لە دوارۆژ روبدات.

ئەبێت وەک ئەرکێکی ئەخلاقی، سەرجەم تاوانەکان رابردوو وەک یەک پاکێج وەربگرین، ناکرێت دەرزی لە چاوی نەیارەکەت ببینی، وەلە شوژنی ناو چاوی سەرکردەکەت بشاریتەوە، داکۆکیکەری راستەقینەی مافی مرۆڤ هەموو تاوانەکان بە یەک چاو دەبینێت و بەش بەشی ناکات، نابێتە بەشێک لە شەڕی تاوانکاران، نەک ببێتە مەقاشی دەستی بەشێک لە تاوانکاران و شەڕی ئەوانی دی بکات، شاردنەوەی تاوان و هەڵوێست وەرنەگرتن لە ئاستی بە چالاکوانانی ئەم بوارە و مافی مرۆڤ، بە خۆی شەریکە بەشییە لە تاوان، هاوکات کەناڵەکانی راگەیاندیش ئەرکیانە، وەک تاوان سەیری دەسەیەکان بە یەک چاو بکەن، ئەمە بۆ ئەو تاوانانەش راستە کە لە هەمبەر نەتەوەکانی دی کراون، ئاخر ناکرێت تۆ داوا لە گەلانی ناوچەکەو جیهان بکەیت دان بە حەقیقەتی یاسایی

تاوانی داگیرکەران بنەن لە بەرامبەر گەلەکەت, کەچی قوەقەشمە لە
ئاست تاوانەکانی ناوخۆو هاوزمانەکانت لە گوێ بکەیت, رستە بەناو
بانگەکەی ئاماژەی جینەساید کە لە رادیۆکانەوە دەوترایەوە منداڵی
سەر لانکەیان بکوژن لەبیر بکەیت.